

Masallar Aracılığıyla Yaratılan Mitlere Dijitalleşme ile Meydan Okumak: Spotify Platformu Üzerinden “Masal Bu Ya!” Örneği

Revşan Şen¹

Özet

Masallar ilginç içerikleri sayesinde toplumsal alanda ilgiyle karşılanan edebi türlerden biridir. Özellikle de taşıdığı kültürel kodlar onu içerisinde geliştiği toplumsal yapı hakkında ipuçları verebilecek bir noktaya taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı geleneksel masal örnekleri arasında olan Kırmızı Başlıklı Kız, Hansel ve Gretel, Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler masallarını göstergebilimsel analize tabi tutmaktır. Bu analizin amacı masalların içerisinde yer alan toplumsal cinsiyet temelli kodların ortaya çıkarılmasıdır. Bu masalların analizinin ardından dijital bir mecra olan Spotify uygulaması üzerinden yayınlanan üç masal da aynı amaçla göstergebilimsel analize tabi tutulmuştur. Analiz edilen toplam altı masalda elde edilen temel bulgular arasında kadınların geleneksel masalların söz dinlemeyen, kurallara uymayan bu nedenle de kötü olayların yaşanmasına yol açan karakterler biçiminde tasarlandığı görülmüştür. Bir diğer kadınlık biçimi ise kötülük ve cadılıkla ilişkilendirilen kadınlıktır. Erkekler ise bu masallarda olumsuz olayları tetikleyen kadınların hayatını kurtarmakta ya da onların kötülüklerinin kurbanı olmaktadır. Spotify platformu üzerinden yayınlanan masallara bakıldığında kadın karakterlerin genellikle zeki, bilge ve cesur yönleriyle ön plana çıkarıldıkları görülmüştür. Bu masallarda nadiren de olsa yer alan kötü karakterler belirli cinsiyetlere sabitlendirilmemektedir. Elde edilen bulgular geleneksel masallar aracılığıyla yeniden üretilen eşitsizliğe dayalı toplumsal ilişkilerin dijitalleşme aracılığıyla alternatif bir söylemle karşılaşılabildiğini göstermektedir.

1 Öğr. Gör. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Medya ve İletişim Uygulama ve Araştırma Merkezi, revsansen@gantep.edu.tr, 0000-0002-0189-1031.

Giriş

“Doğru okuyabilmek için sen, hem uğultuyu hem de içinde gizlenmiş niyeti kaydedebilmelisin (...) Bu nedenle okurken aynı anda hem dalgın hem çok dikkatli olmalısın” (Calvino, 2008:33).

Uluslaşma öncesi feodal dönem geçimlik üretime dayanması nedeniyle ortak dil, ortak kültür gibi genel uzlaşıya dayalı sosyal yapılardan farklı biçimde örgütlenmiştir. Birbirlerine sınır olan köylerin dahi farklı dillerde konuşabildiği bu aşamada okuma yazma gibi beceriler de sayıca az kesimler tarafından edinilen beceriler arasında yer almıştır. Sözü edilen yönleriyle feodal dönem, *“yazılı olmayan anadiller, coğrafi yakınlık veya benzerliğe bağlı olarak birbiriyle iletişim kuran yerel ağ ya da lehçeler kümesi”* olarak tanımlanmaktadır (Akbulut, 2014:25-26). Kapitalist sistemin yaygınlaşmaya başlaması ise ekonomik ve siyasal sistemle de ilişkili biçimde sosyal yapıda köklü değişimlere yol açmıştır. Ulus-devletleşme süreci bu dönüşümün en önemli sonuçları arasında yer almaktadır. Devlet düşüncesiyle doğrudan ilişkili bir yapı olarak ulus, sınırları belirlenmiş resmi bir alan içerisindeki halk egemenliğini ifade etmektedir (Zabunoğlu, 2018:539).

Uluslaşmanın ilk örneklerinden İngiltere’de soylu ve burjuvaların iş birliği sonucunda geliştirilen piyasa, ticaretin sağlanabilmesi amacıyla bazı ortak pratikleri gerektiren merkezileşmenin önünü açmıştır. Bu süreç kapsamlı şekilde uygulanması beklenen hukukla daha işlek ve görünür biçime bürünmüştür. Ticaretin ve onun sorunsuz akışını düzenleyen hukukun ardından merkezileşmenin ilerleyişini sağlayan bir diğer gelişme ulaşım ve iletişim alanında yaşanmıştır (Akbulut, 2014:30-33). Bu dönüşümlerin gösterdiği gibi ticari ağların genişlemesiyle birlikte kapitalizm toplumsal ilişkileri de dönüştürmüştür. Bu merkezileşmenin kritik temsillerinden ulus-devlet formu nüfus kontrolü, güçlü ve merkezi bürokrasi ile yurttaşlık hakları gibi unsurları anahtar fonksiyonlar haline getirerek siyasi örgütlenmenin daha kompleks bir yapıya bürünmesini de tetiklemiştir (Kaya, 2012:300). Yaşanan dönüşümlerin toplumsal alanda yerleşik düzen halini alabilmesi ise ancak yeniden üretim mekanizmalarının işlek biçimde kullanımıyla mümkün olmuş, bu amaçla hem sözlü hem yazılı kültürden büyük ölçüde yararlanılmıştır. Genellikle toplumun en genç ve dönüştürücü gücü en yüksek görülen üyeleri olan çocukların yaşadıkları topluma dair bilgi dağarcığına etkide bulunan masallar bu mekanizmalar içerisinde yer almaktadır. Çocukların dönüştürücü potansiyeli hayal dünyasının zenginliği ile paraleldir. Bu dönüştürücü potansiyel hikâyeler ile şekillenmekte; türküler, şarkılar, masallar ve mitler bireylerin ve çevrenin yeniden inşasında işlevsel araçlar olarak çalışmaktadır. (Cevher, 2020:122).

Bu çalışma çocuk yaştan itibaren gerçeküstü konularıyla ilgi kaynağı olan masallar aracılığıyla yeniden üretilen mitleri ve bunlara karşı dijital ortamda gerçekleştirilen alternatiflerini karşılaştırmalı analize tabi tutmayı amaçlamaktadır. Göstergebilimsel analiz tekniğine başvurulmuş çalışmanın amacına uygun olarak oluşturulan araştırma sorularına aşağıda yer verilmiştir:

1. Geleneksel masallar içerisinde yer alan masallar hangi mitleri beslemektedir?
2. Dijital medyanın masal geleneğine katkısı nedir?
3. Dijital medya aracılığıyla yaygınlaşan masallar geleneksel masallardan hangi noktalarda ayrışmakta hangi noktalarda benzeşmektedir?

Araştırma sorularının yanıtlanabilmesi amacıyla geleneksel masal grubunda yer alan Kırmızı Başlıklı Kız, Hansel ve Gretel, Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler masalları, ardından Spotify uygulaması üzerinden erişilen NTV Radyo kanalının “Masal Bu Ya!” adlı programında yer alan Deli Eden Suyun Masalı, Şeytanın Kızı ile Kurbağa Prenses masalları göstergebilimsel analize tabi tutulmuştur. Analizlerin sonrasında altı masal karşılaştırılarak aralarındaki benzerlik ve farklılıklar gösteren/gösterilen, yan anlam/düzanlam, mit/metafor/metonim kavramları bağlamında tartışılmıştır. Bu verilerle çalışmanın, mitlerin toplumsal yayılımında masalların rolünü anlaması ve ardından dijital olanaklar doğrultusunda bu mitlere meydan okuma stratejilerine katkı sunması hedeflenmektedir.

1. Anlatıların Tarihsel Önemi ve Masallar

Egemenlik kavramı, belirli bir grubun belirli bir kaynaktan çıkan kurallara uyma ihtimali biçiminde tanımlanmakta ve bu şekilde tanımlandığında belirli ölçüde gönüllüğü esas almaktadır. Mevcudiyeti her seferinde yeniden tesis edilmeye ihtiyaç duyan bu olguyu var etmeye çalışan otorite sahibi, gereken gönüllülüğü yani meşruluğu oluşturmak için inançlar geliştirerek onu sürekli biçimde dolaşımında tutmaktadır (Weber, 2005, 35-36). Modern dönemin öncesinde bu meşruluğun temel kaynaklarından birini baskıya ve güce dayalı şiddet biçimleri oluşturmuş olsa da modern dönemle birlikte yönetilenlerin rızasına dayalı yeni aygıtlar devreye sokulmuştur. Rızanın oluşumunu sağlayan önemli araçlar arasında kitle iletişim araçları yer almakta bu süreçte bazı yollara başvurulmaktadır. Medya öncelikle egemen sınıfların tercih etmiş oldukları görüşleri savunan uzmanlara medyaya çıkma imkânı vererek statü kazandırmakta ve onları görüş oluşturmaları için tanınmış adaylar haline getirmektedir. Eleştirel yargı mekanizmalarının askıya alınmasına yol açarak imal edilen yeni hakikatleri destekleyen kanıtlar için ortam sunmaktadır. Sıralanan bu yollarla onu takip eden halk kitlelerin rızalarını imal etmektedir.

Bu aşamanın kusursuz biçimde işleyebilmesi için medyanın kendi hâkim değerleri üzerinden oluşturduğu süzgeç bir eleme mekanizması görmek ve bu süzgeçten geçemeyen içerikler medyada yer bulmamaktadır (Herman ve Chomsky, 2012:73-104). Özellikle egemenliğin tesisinde kullanılan bu geleneksel medya araçları hâkim anlatıların toplumsal alandaki dolaşımını olanaklı hale getirmiştir. Geleneksel medyanın sahip olduğu bu kritik rol ise dijital medyanın keşfi ve toplumsal alanda yaygınlaşmasıyla birlikte bu alanda sürdürülmüştür. İnternete dayalı dijital medyanın yaygınlaşmasına yönelik olumlu bakış açıları bu alanın yeni sosyal olanaklar sağlama noktasında önemli bir kaynak sunduğu (Chuang ve Liao, 2021), kamusal potansiyelinin yoğun olduğu (Merawi, 2025), halk kitlelerinin siyasal taleplerini bu alandan dile getirmelerinin mümkün olduğu ve tam da bu nedenle dijital medyanın kitle iletişim araçları içerisinde önemli yararlar sunan araçlar arasında değerlendirilebileceği yönündedir. Öte yandan diğer bir perspektif ise bu bakış açılarını fazla iyimser olmakla eleştirmekte ve dijital medyanın olumsuz getirilerinin farkında olunması gerektiği konusunda uyarıda bulunmaktadır. Bu olumsuz özellikler arasında özellikle sosyal medya mecralarının bir tüketim ortamına dönüşmüş olması (Staab ve Thiel, 2022), doğrudan maddi tüketimin teşvik edilmesiyle birlikte yeni hayat tarzlarının influencerlar eliyle pazarlanması bu alanın sorunlu getirileri arasındadır (Rosa, 2022). İfade özgürlüğü için alan açma potansiyeli sunmasına karşın kişisel bilgilerin ifşa edilmesi yoluyla bir gözetim alanına dönüşmesi de bu teknolojinin tartışılması gereken yönleri arasında yer almaktadır (Morozov, 2011). Bu ortamın sunduğu kamusal alan potansiyelinin bir yanılgıdan ibaret olduğunu gösteren araştırmalar nihayetinde son sözü sokakların söylediğini ancak dijital medyanın bu potansiyeli sahiplendiğini savunmaktadır (Fuchs, 2015; Morozov, 2018). Tüm bunlarla birlikte internetin ve dijital medyanın kapitalist ekonominin temel güdülerinden biri olan karın maksimizasyonunda araç olarak kullanıldığını gösteren bu araştırmalar hâkim anlatının dijital medya üzerinden sürdürülebildiğini de ortaya koymaktadır. Güç ve baskı aygıtlarından geleneksel medyaya ardından dijital medyaya yönelen toplumsal rızanın imalatı bazı anlatı biçimlerinde yoğunlaşmaktadır. Bunlar arasında mistik, mucizevi anlatılar, masal ve efsaneler geniş bir yer tutmakta ve toplumsal bilincin inşasında kritik bir rol oynamaktadır (Öztekin ve Öztekin, 2020).

1.1. Masal Kavramı ve Tarihçesi

Olağanüstü kahramanların başından geçen olağanüstü olayların yer ve zaman bildirmeden anlatılmasını da içeren masal, Türk Dil Kurumuna göre, “Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür” (TDK, 2025) olarak açıklanmaktadır. Genellikle içerisinde öğüt vermeyi amaçlayan masal, halk dilinde yaygın adap ve öğütlerin anlatıldığı durumu tanımlayan “mesel” in değiştirilmiş “masal”a dönmüş halidir (Özçelik, 2014:461). Bu şekilde tanımlanan masalların ne olduğuna yönelik şunlar söylenebilmektedir;

- Başında ortasında veya sonunda çeşitli kalıp ifadeler barındıran,
- İnsan, hayvan veya doğaüstü varlıkların yer aldığı,
- Zamani ve mekânı belirsiz olan,
- Hem eğlendirme hem kaidelerin öğretilmesi amacıyla çoğunlukla sözlü kültürle aktarılmış ve bazıları yazıya geçmiş olan edebî bir türdür (Çetinkaya, 2007:9).

Masalı diğer türlerden ayıran belli bir tanıma sıkıştırmak zor olsa da en temelde, insanlık tarihi boyunca belirli bir geleneği takip ederek kuşaktan kuşağa sözlü kültürle aktarılan edebî değeri yüksek sanat değerlerinden biri olduğu söylenebilmektedir. Kendi içerisinde sihir, hayvan, dinî değerler, mizahi içerik gibi farklı türlere dayanan masal aynı zamanda eğlence ve eğitim işlevi görmesi sayesinde aktarıldığı her ortamda büyükten küçüğe herkesin ilgisini çekebilmektedir. Nitekim bu çoklu işlevleri sayesinde masal salt gelip geçici bir anlatı olmanın ötesinde içerisinde yayıldığı toplumda bir ayna görevi görebilmektedir (Karagöz, 2024:19). Bu noktada toplumsal anlamların yüklendiği görülen masal birçok işlevi yerine getirmektedir. Bunların başında toplumun kültürel belleğinin taşıyıcılığı gelmektedir. Özellikle çocukluk dönemindeki zihinsel, ahlaki ve bilişsel gelişimi teşvik eden bu tür, toplumsal değerleri edinmenin de bir yolu olarak görülmekte bununla birlikte bireylerin farklı duygu, düşünce ve değer dünyalarıyla temasa geçmelerini sağlamakta ve empati yeteneklerini geliştirmektedir (Özdemir, 2025). Özellikle atasözü, türkü, ninni, destan gibi içeriklerle birlikte masallar, çocuk ve gençlerin toplumsal kaidelerle tanışması noktasında sık biçimde başvurulan kaynaklardır (Taşdelen, 2007).

Avrupa kültürünün yapılanma sürecinde de önemli bir yere sahip olan bu tür, iki ana yolu izleyerek gelişmiştir. Birincisi halk arasında anlatılma yoluyla yaşayan ve günümüze hikâye anlatıcılığı olarak evrilen sözlü masal geleneğidir. Diğeri ise, eğitilmiş olan okuryazar kesimin ilgi kaynağı olan ve

günümüzde görsel ve basılı tüketim kültüründeki saygın yeriyle karşılığını bulan İngilizcesiyle literary fairy tale geleneğidir (Özünel, 2011:60). Her iki şekilde günümüz toplumlarının kültürel yaşantısında önemli bir rol edinen masallar reklam gibi medya içeriklerinde kullanılarak bu içerikleri ilgi çekici kılmaktadır. Bilinen masal kahramanlarının yer aldığı bu reklamlar otomotivden tekstile ve gıdaya birçok sektöre yönelik olabilmektedir (Tarlakazan ve Tıngır, 2021:137).

Mitolojiyle aynı kaynaklara dayanan masallar insan, hayvan ve bitkilerin etrafında ortak şekilde dönen bir yaşantıya yaslanmaktadır. Kültürel kodların bu yaşantıların içerisine yerleştirildiği masallar, sembolik dili kuşanarak insanın iç dünyasına ve yaşadığı toplumun ortak değerlerine yönelik mesajlarla bezelidir (Şenocak ve Alsaç, 2017). Sözlü yolla aktarılmaya başlayan bu tür önce yazılı ve ardından medya diline uyarlanmıştır. Günümüzün en çok okunan kitapları arasında yer alan Harry Potter ve en bilinen medya şirketleri arasında olan Disney de masal anlatılarının modern adaptasyon alanları şeklinde ifade edilebilmektedir (Özünel, 2011). Gelişen her medya teknolojisine uyumlu hale getirilen masallar resim, edebiyat ve sinema gibi çoklu alanlarda yer edinmiş ve böylece mitsel malzemeler tarihsel sınırları aşarak günümüze kadar ulaşmıştır. Antik masalların yeni medya teknolojileri yoluyla sürdürüldüğü bu örnekler teknolojik olanaklara paralel biçimde çeşitli içeriklere dönüşmektedir (Olgundeniz ve Aydoğan, 2017:153 -159). Bu içerik türlerinden biri olan masalların genel yayılma biçimi sözlü kültüre uygun olsa da bunu kitle iletişim araçları eliyle olanaklı kılan radyolardır. Masalın eğitici işlevi göz önünde bulunarak yazarlar tarafından üretilen masal metinleri radyolar aracılığıyla dinleyicilerle paylaşılmaktadır (Kocabaş, 2022:81).

İnternetin sunduğu yeni olanaklarla birlikte radyoların işlevlerini yerine getiren yeni alanlar daha fazla kitlelere erişebilmiş ve masallar da bu yeniliklerden nasibini almıştır. Yeni medyanın yeni radyoları olarak tanımlanabilecek sese dayalı çevrimiçi ortamların yaygın örnekleri arasında Spotify, YouTube, Apple Podcasts, Castbox bulunmaktadır. Bu platformlar hem müzik çalmakta hem de kullanıcılar bu ortamlar aracılığıyla belirli temalar doğrultusunda oluşturdukları sesli yayınları diğer kullanıcılara ulaştırabilmektedir (Öksüz, 2024:109). Özellikle Youtube'un video destekli podcast yayınları sayesinde yoğun bir rekabetin içine girse de Spotify, ses alanında lider konumunu sürdürmektedir. 2024 yılı sonunda uygulamanın aktif kullanıcı sayısının 670 milyonu, premium abone sayısının ise 260 milyonu geçtiği ifade edilmektedir (Statista, 2025). Bu durum Spotify'ı sese yönelik araştırmalarda da önemli bir analiz alanı haline getirmektedir. Uygulamanın bu etkisi sayesinde birçok radyo kanalı yayınlarını bu

platformlar üzerinde de kaydetmektedir. Bunlardan biri NTV Radyo'dur. Uygulama içerisinde NTV Radyo adıyla yer alan kanal, bünyesinde bulunan masal yayınına da uygulama üzerinden dinleyicilere ulaştırmaktadır. 'Masal Bu Ya!' adlı bu programda Türkiye'de yaşayan Fransız masal anlatıcısı Judith Liberman hem masallar seslendirmekte hem de konuklar aracılığıyla masal geleneğine yönelik derin tartışmaları içeren yayınlar yapmaktadır. Bu çalışma kapsamında göstergebilimsel analize tabi tutulan masallar sözü edilen program içeriğinden seçilmiştir.

2. Göstergebilim, Mit ve Masal

İnsanlık var olduğu andan günümüze dek hem hayatta kalabilmek hem de varlığını daha iyi şekillerde idame ettirebilmek için hayatını anlamlandırabilecek yollara başvurmaktadır. Bunların başında birbirleriyle anlaşabilmek için ortaya çıkardıkları sesler, diller, jestler ve mimikler gelmektedir (Alpaydın, 2021:90). İletişimi oluşturan bu parçaları konu alan araştırmalar uzun bir dönem boyunca söylem ve anlam birliği içinde gerçekleşen bir iletişim sürecinden söz etmiştir. Ancak ilerleyen süreçlerde yapılan araştırmalar üretilen iletilerin tek anlama yaslanmadıklarını ve zihnimizde yarattığı ilk çağrışımların yanı sıra farklı anlamlar da uyandırdığını ortaya koymuştur (Ünal, 2016:382). Bu anlamda göstergebilim söylenen ve söylenmek istenen arasındaki ayrıma benzer bir şekilde her şeyin farklı anlamlar taşıdığını ve bunların detaylı analizlerden geçmesi gerektiğini savunan bilim dalıdır. Temelleri 20. yüzyılın başında atılan göstergebilimin ilk temsilcileri Amerikalı Charles Sanders Peirce ve İsviçreli dilbilimci Ferdinand de Saussure'dür (Umuñ, 2021:185).

Göstergebilimin önemli isimlerinden Barthes Saussure'ün göstergebilime dair yöntemlerine başvurarak onun *"göstergeye yüklediği anlamın ve bu anlamın sınırlarının gelişmesini sağlamıştır"* ve bu yüzden Barthes'a göre göstergebilim araştırma nesnesini *"tözü ve sınırları ne olursa olsun her türlü göstergeler dizgesi olarak"* açıklamaktadır (Bircan, 2015:19) Burada sözü edilen her türlü görsel dizgenin analizi göstergebilimin yalnızca dilsel göstergelere indirgemekten kaçınılması gerektiğini göstermektedir. Temsil edilen ve anlamlı bir bütün oluşturan her türlü içeriği inceleyen bu yaklaşımda göstergeler dört biçimde analiz edilmektedir. Bunlar; göstergelerin incelenmesi, anlamlarının araştırılması, kullanım biçiminin üzerinde durulması ve etkilerinin ortaya çıkarılmasıdır (Güneş, 2013:346). Gerçeklik ve görünenin birbiriyle örtüşmek zorunda olmadığını savunan göstergebilimsel analiz, görünenin ardındaki anlamın peşine düşerken kendine özgü bir terminoloji kullanmaktadır (Civelek Oruç ve Türkay, 2018).

Göstergeler dizgesini araştıran Barthes'a göre, gösteren ile gösterilen arasında kurulan ilişkiye 'anamlama' denir. Barthes'ın (Çağlar, 2012: 26) 'anamlama' kuramı göstergebilimin en önemli konularından birini oluşturmaktadır ve kendi içinde 'düz anlam' ve 'yan anlam' olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Düz anlam göstergenin neyi temsil ettiğini açıklarken yan anlam ise hangi biçimlerde temsil edildiğini açıklamaktadır. Yan anlam mitlerin ve çağrışımların alanıdır (Yengin, 2012:15). Barthes'a (Yılmaz, 2024:22) göre mit kavramı, tarihsel ve kültürel bir inşa olmasına karşın kendiliğinden var olmuş gibi gösterilen meşru bir çerçeve olarak tanımlanabilmektedir. Bu kavramların analiz sürecinde doğru şekilde işlev görebilmesi için bilinmesi gereken diğer kavramlar metafor ve metonimdir. Metafor kavramı, birbirinden farklı iki şey arasında benzerlik yaratmaktır. Bir maddenin hafifliğinin kuş tüyü üzerinden hafifliğinin belirtilmesi metafora örnek olarak kullanılabilir. Metonim ise, küçük bir parçanın bütünü temsilen kullanılmasıdır. Kraliyetin taç üzerinden isimlendirilmesi buna örnek olarak verilebilir (Yengin, 2012:15-16).

Barthes anamlama kuramını kitle kültürüne uygulamaktadır ve kitle kültürü içerisinde modaya özel bir önem atfetmektedir. Giysiye ve toplumun giysiye yüklediği anlamları tartışarak giysiler üzerine söylenen sözlerin oluşturduğu anlam dizgelerini incelemektedir. Bu anlam dizgeleri ona göre zamanla mitlere dönüşmektedir (Bircan, 2015:22). Ana işlevi tarihsel olanın doğallaştırılarak sunulmasını sağlamak olan mitler belli tarihsel dönemlerin egemen sınıfının varlığını meşrulaştırmakta ve sürdürmektedir. Buna göre mitler, tarihi beraberinde taşırlar; ancak doğal gibi kabul edilebilmeleri için yaydıkları anlamların tarihsel ya da toplumsal yönlerinin gizlenerek çok doğal görünmesi gerekmektedir. Bu yolla mitler, tarihsel kökenleriyle birlikte toplumsal ve siyasal boyutlarını görünmez hale getirmektedir (Özgür, 2006:40).

Mitlerin temel işlevi olan tarihin doğallaştırılması, kendi dönemi içinde egemen olan düşüncelerin devamlılıklarını mitler yoluyla sağlamaları gerçeği kendine masal örneklerinde önemli bir yer bulmaktadır. Ağızdan ağıza dolaşarak kendilerini uzun dönemler var eden masallar, içinde oluştukları kültürlerin önemli özelliklerini taşıyan halk hikayeleridir. Gerek anonim gerekse de belli bir yazarın elinden çıkmış olsun masallar taşıdıkları mitler yoluyla bulundukları zamanın egemen yargıları hakkında önemli bilgiler vermektedir.

3. Yöntem

Masalların toplumsal alandaki rolüne bakıldığında çocuklar başta olmak üzere birey ve toplulukların toplumun yaygın kurallarını öğrenme ve edinme süreçlerinde önemli bir işlev gördükleri anlaşılmaktadır. Öte yandan masalların temelde hangi mitleri içerdiği ve yaydığı ile birlikte dijital alanın masal kültürüne etkilerine yönelik araştırmalar yeterli düzeyde değildir. Bu eksiklikten hareketle yürütülen bu çalışmanın amacı geleneksel masalların ürettiği temel mitleri tespit ederek dijital medya aracılığıyla yayılan yeni masalların alternatif söylemlerini göstergebilimsel yaklaşımla ortaya çıkarmaya çalışmaktır. Anlamı olan nesnelerin bilimi olarak göstergebilimsel yaklaşımda en temelde düz anlama yaslanan görsel, sessel veya yazısal gibi farklı içerik türleri anlamları ve üretilme koşulları bağlamında kavramsal bir yapı içerisinde ele alınmaktadır (Kıran, 2009:5). Her bir göstergenin gösteren ve gösterilen olmak üzere iki boyutunun olduğunu savunan bu yaklaşımda şeylerin kabul edilen anlamlarının dışında farklı anlamlarının da olduğu savunulmaktadır. Buna göre gösteren, genel kabul gören anlam iken gösterilen ise mesajın sahibi tarafından kodlanarak iletilmek istenen asıl anlamı içermektedir (Çakı, 2018:67).

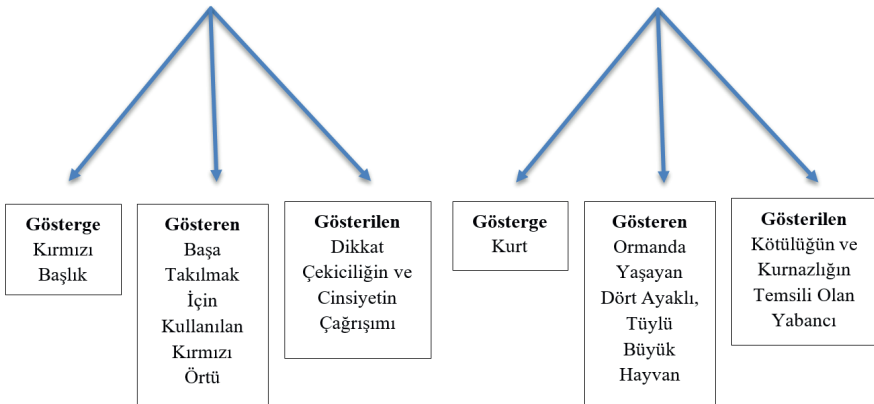
Göstergebilimin bu kavramları etrafında yürütülecek analiz sürecinde öncelikle amaçlı örneklem tekniğiyle geleneksel masalların bilinen yaygın örnekleri tespit edilmiştir. Nitel araştırmada kullanılan bir kavram olan amaçlı örneklem tekniği, araştırmacının ihtiyaç duyulan bilgiyi taşıdığını düşündüğü en zengin kaynakları seçerek yönelmesini içeren örneklem seçim tekniğidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011:271). Bu çalışma için seçilen masallar toplumsal cinsiyet rollerine yönelik içerikler barındırdığı tespit edilenler arasından seçilmiştir.

Kırmızı Başlıklı Kız, Hansel ve Gretel, Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler masalları seçilmiş ve bu masallardaki göstergeler analiz edilerek temel mitler tespit edilmiştir. Böylece mitlerin nasıl inşa edildiği ve hangi karakterlerin hangi anlamın inşasında rol oynadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ardından dijital medya aracılığıyla yayılan masalların bu mitlere sunduğu alternatifler ortaya koymaya çalışılmıştır. Alternatif masal örnekleri olarak Spotify uygulaması üzerinden erişilen NTV Radyo'nun 'Masal Bu Ya!' adlı programındaki Deli Eden Suyun Masalı, Şeytanın Kızı ile Kurbağa Prenses amaçlı örneklem yöntemiyle seçilmiştir. Bu masallar öncelikle Office Word 2025 uygulaması aracılığıyla deşifre edilmiş ve ardından göstergebilimin yukarıda yer verilen kavramları bağlamında incelemeye tabi tutulmuştur.

3.1. Kırmızı Başlıklı Kız Masalının Göstergebilimsel Analizi

Türkçeye ‘Kırmızı Başlıklı Kız’ başlığıyla çevrilen masal, birçok farklı coğrafyada farklı çeşitleri olan halk anlatısıdır. Avrupa’da yayınlanan en eski versiyonu 1697 yılında Charles Perrault tarafından kadın okuyucular için yazıldığı düşünülen hicivli bir masaldır. Daha sonra ise Grimm Kardeşler olarak bilinen Jacob ve Wilhelm Grimm tarafından 1812 yılında da bir versiyonu yayınlanmış ve modern Amerikan çocuk kitaplarında genellikle bu versiyon kullanılmıştır (Johnson ve Carroll, 1992:71).

Masalın yaygın ve güncel halinde annesi tarafından büyükannesine lezzetli yiyeceklerin yer aldığı bir sepeti götürmesi istenen ve kırmızıyı çok sevip sürekli giydiği için kırmızı başlıklı kız olarak anılan bir çocuğun anneannesine gitmek üzere koyulduğu yolda ve sonrasında başına gelenler anlatılmaktadır. Orman yolu üzerinden anneannesinin evine gitmek üzere yola koyulan ve annesi tarafından hiçbir farklı yola sapmaması gerektiği konusunda uyarılan kırmızı başlıklı kız ormanda gördüğü çiçeklerden ve meyvelerden etkilenmekte meyveleri yemek ve çiçekleri toplamaktadır. Ancak bu sırada ormandaki bir kurt tarafından fark edilmektedir. Kurt kırmızı başlıklı kızı yiyebilmek için önce ondan nereye gideceğini öğrenmekte ve ardından ondan önce oraya varmakta anneannesinin ellerini ve ayaklarını bağlayarak sakladıktan sonra onun kılığına girmektedir. Kurt yanına gelen ve onu anneannesinden ayırt edemeyen kırmızı başlıklı kızı yemek için ona saldırmakta ve kırmızı başlıklı kız kaçmaya çalışmaktadır. Masalın sonunda yakınlarda olan bir oduncu sesleri duyar duymaz oraya koşarak kurdu kovalamakta ve anneanne ile kırmızı başlıklı kızı kurtarmaktadır (Little Red Riding Hood, 1954).

Masalın önemli iki figürü olan kırmızı başlıklı kız ve kurdun gösteren ve gösterilenlerine bakıldığında kötü niyetli olan öteki tarafından dikkat çeken bir renkle yürüyen çocuğun tehlikeli yabancı ile girdiği diyalogun olumsuz sonuçlarına yer verildiği görülmektedir. Masal yan anlam ve düz anlam bağlamında daha detaylı biçimde analiz edildiğinde her bir nesnenin farklı yan anlamlar taşıdığı görülmektedir. Buna yönelik inceleme aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Kullanılan Nesne/Kişi	Düz Anlamı	Yan Anlamı
Orman	Ağaç, çiçek ve meyvelerle kaplı olan geniş bir alan.	Vahşi doğadaki tehlikeleri bünyesinde barındıran, güvensiz, tekensiz, kualsız alan.
Patika	Yürümek amacıyla oluşturulan dar yol.	Uyulması beklenen toplumsal kurallar, ahlaki yasalar, gidilmesi gerektiği savunulan “doğru yol”.
Çiçek/Çilek	Ormanda yetişen bitkiler.	Baştan çıkarıcı nesneler, hazzın temsili, dünyevi zevkler.
Yatak	Uyuma yeri.	Kişilerin mahremiyet alanları.

Göstergenin iki boyutu ve yan anlamları bir arada değerlendirildiğinde göze çarpan ilk husus kırmızı başlıklı kızın isimsiz oluşu ve başına taktığı bir örtünün rengi üzerinden tanımlandığıdır. Bu tanım masalın doğrudan bir kişiyi konu almadığı, tüm çocukları konu alarak hepsini uyardığını işaret edilmektedir. Küçük bir parçadan bütüne erişimin amaçlandığı metonim burada devreye girmektedir. Bir diğer husus ise ona özenle patikadan ayrılması gerektiğinin söylenmesidir. Ahlaki kuralların temsili olarak bu patikanın önemi masalın Türkçe çevirisinin sonucunda şu cümle ile vurgulanmaktadır, “*Patikadan hiç ayrılmayalım ve hiç oyalanmayalım. Böyle yaparsak başımıza bir iş gelmez*” (Kırmızı Başlıklı Kız: 9). Burada kurallara uymanın öneminin vurgulanmasına yönelik mit anne figürüyle ve patika vurgusuyla oluşturulmaktadır.

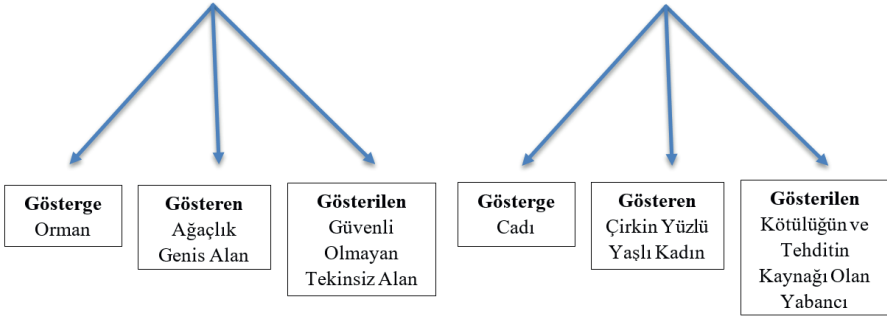
Benzer bir mit masaldaki cinsiyet ayrımlarına yöneliktir. Küçük kız, annesi ve anneannesinin erkeklerin olmadığı bir ortamda tehlikeye açık hale gelmeleri ve onları kurtaran figürün oduncu mesleğinde bir erkek oluşu toplumsal cinsiyet rollerine yönelik mitleri yeniden üretmektedir. Masal bunlarla birlikte en önemli mesajları bir kız çocuğu üzerinden tüm çocuklara iletmektedir. Ailelerinin sözünü dinlemeyen ve “*patikadan ayrılan*” çocukların tekensiz yabancıların eliyle cezalandırılacakları masalda bezeli olan yan anlamlar arasındadır. Nitekim masal adını kırmızı başlık takan küçük

bir çocuktan alsa da içeriğe yönelik en önemli bilgiler çocuğun annesinin öğütleri ve uyarıları, kurdun kurnazlıkları ve tehdidi, büyükannenin kulübesi ve bir oduncunun kahramanlığı etrafında dönmekte ve kırmızı başlıklı kız tüm bu olanların nesnesi pozisyonunda işlenmektedir. Kırmızı başlıklı kızın gelişen olaylara tek etkisi ise onları tetiklemesidir. Kırmızı Başlıklı Kız ve diğer pek çok masalda da olduğu gibi çocuklar ve onların denedikleri farklı yollar aileleri tarafından onaylanmadıkları sürece olayların gidişatının bir noktasında cezalandırılmaktadır. Çocukların kendi yaşlarına ve deneyimlerine uygun farklı yollar olumsuz sonuçlarla ilişkilendirilmektedir.

3.2. Hansel ve Gretel Masalının Göstergebilimsel Analizi

Grimm Kardeşler tarafından 1812 yılında Almanca yayımlanan Hansel ve Gretel masalı iki kardeş olan Hansel ve Gretel'in ebeveynleri tarafından terk edildikten sonra bir cadı tarafından kandırılmasını ve bir dizi olayın sonrasında cadının elinden kurtulmasını konu edinmektedir (Fadhilla ve Suyudi, 2022:623). Hansel ve Gretel büyük bir ormanın kenarında yaşayan yoksul bir oduncunun çocuklarıdır. Babalarıyla birlikte üvey anneleriyle yaşayan bu çocuklar yiyecek kıtlığı çekmekte ve masalın kötü karakterlerinden biri olan üvey anneleri onları ormanda terk etmek isteyerek babalarını buna etmektedir. Bu planı duyan Hansel ve Gretel anne ve babalarının onları gezmeye götürceğini söylemeleriyle ceplerine çakıl taşı doldurarak ormandaki gezintileri boyunca bu taşları işaret olarak kullanabilmek için yere atmaktadır. Ormanda yalnız bırakıldıktan sonra bu çakıl taşları sayesinde evin yolunu bulup geri dönebilmektedir. Bu plan bir süre sonra tekrar edilmek istenmekte ancak çocuklar evde kilit altında tutuldukları için taş toplayamadıklarından bunun yerine ekmek kırıntılarını biriktirmektedir. Yeniden ormanda terk edilen çocuklar geri dönmek amacıyla ekmek kırıntılarını aradıklarında bu kırıntıların tamamının kuşlar tarafından yenmiş olduğunu anlamakta ve eve geri dönüş yolunu bulamamaktadır. Ormanda kaybolan çocuklar günlerce aç şekilde gezdikten sonra ekmekten yapılmış, çatısı kek, pencereleri ise şekerden bir ev görmektedir. Açlıktan koşarak evi yemeye başlayan çocukları evin sahibi olan yaşlı kadın (cadı) görür görmez yanlarına gitmekte ve onları eve davet etmektedir. Eve girer girmez Hansel'i kilo aldıktan sonra yiyecek için ahırına hapseden cadı Gretel'i hizmetçi olarak kullanmaya başlamaktadır. Gözleri iyi görmeyen cadı, Hansel'in her geçen gün şişmanlayıp şişmanlamadığını anlayabilmek amacıyla parmaklarını tutarak kilosunu anlamaya çalışmaktadır. Ancak Hansel kadına parmağı yerine her seferinde bir kemik uzatmakta ve cadı onu hiç kilo alamadığı için uzun bir süre yiyememektedir. Günlerce bekledikten sonra sabırsızlanan cadı onu zayıf haliyle yemeye karar vermekte ve fırını hazırladıktan sonra Gretel'e ısınıp

ısınmadığını kontrol etmesini söylemektedir. Gretel'i de fırında pişirmeye niyetlendiği için fırına girmesini isteyen cadıya karşı aptal rolü yapan Gretel, içeri nasıl girileceğini bilmediğini söylemekte cadı ona göstermek için fırına eğildiğinde Gretel onu fırına iterek kardeşini kurtarmaktadır. Cadının inci ve mücevherlerini alıp kaçtıktan sonra evlerine giden çocuklar üvey annelerinin öldüğünü öğrendikten sonra onları gördüğüne çok sevinen babalarına tüm mücevherleri vermektedir. Masala göre aile bir ömür yetecek kadar büyük bir servete konmuştur.

Masalda yer alan göstergelerin yan anlamsal boyutlarına bakıldığında doğurganlığın aksini temsil eden üvey anne tarafından tekinsiz bir alanda bırakılan çocukların zorlu doğa koşullarıyla başa çıkmaya çalıştıkları bu aşamada ölümsüz bir tuzak olan sahte cömertliğin temsiliğiyle karşılaştıkları ve onun elinden ancak akılcılıkla kurtulabildikleri görülmektedir.

Kullanılan Nesne/Kişi	Düz Anlamı	Yan Anlamı
Üvey Anne	Çocuğuyla biyolojik bağı olmayan anne.	Zalim, gaddar ve kötü kişi.
Yaşlı Kadın	Yalnız yaşayan yaşlı kadın.	Kötülüğü temsil eden cadı.
Ekmek	Besin.	Yoksulluğun sebep olduğu yaşam mücadelesi aracı.
Çocuklar	İnsan yavrusu.	Masumiyet, tecrübesizlik, hayatta kalma mücadelesi.
Kuşlar	Kanathı, uçan hayvan türü.	Doğadaki acımasız yaşam koşulları.

Göstergenin iki boyutu ve yan anlamları bir arada değerlendirildiğinde göze çarpan ilk husus masaldaki zalim ve kötücül karakterin ilk sembolü olan üvey annedir. Durmadan daha fazlasını isteyen ve bu nedenle kötü bir yapıya bürünen kötü üvey anne miti olayların tetikleyici unsurudur. Kötülüğün diğer sembolü de bir kadın olarak yer edinmektedir. Çocukları eve çekebilmek için

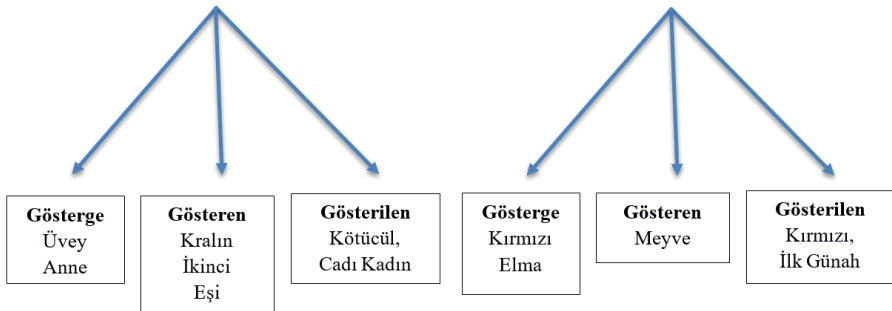
yıkık bir harabeyi yiyecekten bir eve dönüştürdüğü anlaşılan bu kötü kalpli cadı mitinin ise orta çağ erkekleri ile yakın bir ilişkisi bulunmaktadır. Orta Çağ Avrupası'nda hukuki düzenin akılcılıktan uzaklaşması ve akıl dışı inanışların bu alana hâkim olmasıyla hukuki güvenlik yerinden edilmiştir. Böylesi bir ortamda “cadı” kavramı yargılamalarda kullanılmış ve özellikle 16. yüzyıl itibarıyla sistematik şekilde “cadı” avlarına başlanmıştır. Şeytanla iş birliği yaptığı için ona bu “kötü” kanaldan kötü güçlerin tahsis edildiği iddiasıyla suçlanan cadılık, dönemin tüm doğal afetlerinin de sorumlusu ilan edilmiştir. Bununla birlikte cadılar olarak suçlananların ağırlıklı şekilde kadınlar olmasına karşın onları yargılayan kilise sadece erkekler tarafından yönetilmiş hiçbir kadının burada yer almasına izin verilmemiştir (akt. Koç Başar, 2022). Kavramın detaylarına bakıldığında Farsça “câdû”dan geldiği görülmekte ağırlıklı şekilde kötülük yapmakla suçlanan kadınları çağrıştırmaktadır. Kavramın kökenine inildiğinde ise belirli sihirli güçleri kullanarak mevsimsel dönüşüm gibi önemli doğa olaylarına müdahale edebilen ve gerçekliği bu şekilde bükebilen şifacılar için antik dönemde kullanılan “wic”, buradan da türeyen “wicca” sözcüğüne rastlanmaktadır. Ancak ağırlıklı şekilde kadınlar tarafından yürütülen şifacılık geleneğinin kiliseye verdiği rahatsızlık cadı avı denilen sürecin başlamasının en büyük sebeplerinden olmuş ve kilise bu konudaki tek güç olarak kendi varlığını göstermiştir (Altun, 2014).

Orta çağ'ın kilise eliyle felaketlerle ilişkilendirilen cadılara karşı korkusu ve beraberinde gelen cadı avlarından sonra ‘çirkin, uğursuz ve şeytanla iş birliği içinde’ olduğu iddia edilen bu kadınların masallara da yansdıkları görülmektedir. Hansel ve Gretel masalında görülebileceği gibi çirkin kulübesinde çocukları yemek için bekleyen amaçsız bir kötülük içindedir bu cadı. Ancak masalda yer alan cadının başta güzel yüzlü ve sevimli olması da önemli bir vurgudur. Burada cadılığın veya anlaşıldığı biçimiyle kadın kötülüğünün çirkin yüzlülerle sınırlı olmadığı ve öncesinde iyi görünen kadınların da bu başlığın altına dahil edilmesi, kapsamı kadınlar aleyhine genişletmektedir.

3.3. Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler Masalının Göstergebilimsel Analizi

Masal bir kraliçenin beyaz tenli ve kırmızı yanaklı bir bebeğinin olmasını istemesiyle başlamaktadır. Kısa bir süre sonra bu dileğine kavuşan kraliçe kızına pamuk prenses ismini vermekte ve bir süre sonra hayatını kaybetmektedir. Pamuk prensesin babasının başka bir kadınla evlenmesiyle masaldaki kötü olaylar başlamaktadır. Pamuk Prenses'in üvey annesi olan bu kadın oldukça kibirlidir. Her sabah aynasına dünyanın en güzel kadınının kim olduğunu sormakta ve ayna ondan daha güzel kimsenin olmadığını

söylemektedir. Ancak bu gidişat Pamuk Prenses'in büyüüp güzelleşmesiyle değişmekte ve prenses bir gün yine aynaya ondan güzel bir kadının olup olmadığını sorduğunda ayna Pamuk Prenses'in daha güzel olduğu cevabını vermektedir. Bunun üzerine kraliçe avcısını çağırarak Pamuk Prenses'i ormana götürüp öldürmesini istemektedir. Güzel ama kibirli bir kraliçenin doyumsuzluğuyla başlayan masalda "erkek" avcı Pamuk Prenses'i ormana götürse de ona acıdığı için öldürememekte ve kaçması için şans vermektedir. Ormana doğru kaçan Pamuk Prenses yedi cücelere ait kulübeye rastlamakta ve kulübede dinlenmek isterken uyuyakalmaktadır. Yedi cüceler eve geldiklerinde temizlenen eve, yapılan yemeklere ve bütün bunların arasında uyuyan Pamuk Prenses'e bakmakta ve bu şaşkınlık arasında Pamuk Prenses uyanmaktadır. Her iki tarafın da birbirleri için zararsız olduğu kısa bir süre sonra anlaşılmakta ve Pamuk Prenses yedi cüceleri yeni ailesi olarak kabul etmektedir. Masal kraliçenin Pamuk Prenses'in öldürülmediğini öğrenmesiyle devam etmektedir ve kraliçe cadı kılığına girerek Pamuk Prenses'i öldürmek için yola düşmektedir. Birkaç farklı yoldan sonra prenses yaşlı bir kadın kılığına girip yedi cücelerin kapısını çalarak evde tek olan Pamuk Prenses'e ona verdiği bir bardak suyun karşılığında kırmızı bir elma vermektedir. Elma yüzünden zehirlenen Pamuk Prenses'i günlerce uyandıramayan yedi cüceler onu cam bir tabuta kaldırmaktadır. Günler geçtikten sonra yedi cüceleri ziyarete giden bir prens Pamuk Prenses'e âşık olmakta ve onu sarayına götürmek istemektedir. Prens Pamuk Prenses'e derin bir aşkla bağlandığını gören yedi cüceler buna izin vermektedir. Prens yardımcıları Pamuk Prenses'i cam tabuttan kaldırırken ağzındaki zehirli elma düşmekte ve Pamuk Prenses bu şekilde kurtarılmaktadır. Kısa bir süre sonra prens ve prenses evlenmekte ve yedi cücelerle birlikte sarayda yaşamaya başlamaktadır (Grimm ve Grimm, 1994).

Masalda yer alan göstergelerin yan anlamsal boyutlarına bakıldığında Hansel ve Gretel masalına benzer biçimde doğurganlığın aksini temsil eden üvey anne pamuk prensesi kendisinden güzel olduğu için kıskanmakta ve

onu öldürmeye çalışmaktadır. Pamuk prenses bu denemelerden önce yedi cüceler sayesinde kurtulsa da sonra ölmekte ve ölümden de prensin onu yerinden kaldıran yardımcıları sayesinde kurtulmaktadır.

Kullanılan Nesne/Kişi	Düz Anlamı	Yan Anlamı
Ayna	Şeylerin görüntüsünü yansıtmaya yarayan araç.	Hırsın ve kibrin kaynağı.
Prens	Yoldan geçen yabancı.	İyi kalpli, kahraman kişi.
Pamuk Prens	Kraliçenin kızı.	Saf, dikkatsiz ve mağdur kişi.

Kırmızı başlıklı kız masalıyla da belirli ortaklıklar taşıyan bu masalda kırmızı başlık yerini kırmızı bir elmaya bırakmaktadır. Yedi cücelerın evden her çıktıklarında kapıyı kimseye açmaması için uyardıkları Pamuk Prens bu masalda yasağın sembolü olan yedi cücelerın ‘buyruğunu’ dinlememekte ve kapıyı açarak ona tanımadığı bir kadın tarafından verilen ‘yasak’ elmayı yemektedir. Saf ve dikkatsiz olan bu genç kadın kötü olaylardan nasıl korunabileceğini bilmediğinden büyük mağduriyetlere uğramaktadır.

Yukarıda da belirtildiği gibi masalarda olayların kötüye gitmesinin itici gücü bir kadın olarak resmedilmektedir. Hansel ve Gretel’in doyumsuz kadını burada da kendini göstermektedir. Değişen sadece arzularının yöneldiği konunun değişmesidir bunun dışında kadınlık ve bitmeyen arzuları bu masalarda birbiri ardına yeniden üretilmektedir. Merhametin ise temsilcisi ağırlıklı biçimde erkeklerdir. Pamuk Prens’i öldürmek için ormana götüren avcı onun ağladığını gördüğünde acıyarak ormanın içine kaçmasına izin vermektedir. Pamuk Prens bu sayede ormana doğru yol almasına rağmen Kırmızı Başlıklı Kız’ın uğradığı akıbete uğramamaktadır. Çünkü onun için yeni bir çözüm bulunmuştur. Bu da “özel alan”dır. Cinsiyetlerin kamusal ve özel alanlara göre ayrılması, Antik Yunan’dan itibaren başlamakta ancak en keskin kopuşu Sanayi Devrimi’yle gerçekleşmektedir. Evin geçimini sağlamakla görevli tutulan erkekler, aynı zamanda kamusal alanın da asıl sahipleri biçiminde kabul edilmiştir. Bu durum ise onlara bağımlı olan kadınların özel alana ait görülmelerine yol açmıştır (Ersöz, 2015:1). Pamuk Prens’in Yedi Cüceler tarafından geçimi ve güvenliği sağlanan evin işlerini hızlı biçimde üstlenebilmesi kamusal özel alanın cinsiyetlere dayalı ayrımını yeniden üretmektedir.

Yedi cücenin erkek olması, ormanda kaybolmuş, onlara sığınmış bir kadına zarar vermemeleri ve bu konuda tıpkı avcı gibi kraliçeden daha merhametli davranmaları ise masal aracılığıyla ‘kötü ve baştan çıkaran kadın’ ve ‘iyi erkek’ mitini pekiştirmektedir. İnsana ait birçok sanatsal yaratının

kültürel müdahalelerle değişime uğradıklarını belirten Estes, ünlü kitabı Kurtlarla Koşan Kadınlar'da bu konuyu şu şekilde açıklamaktadır:

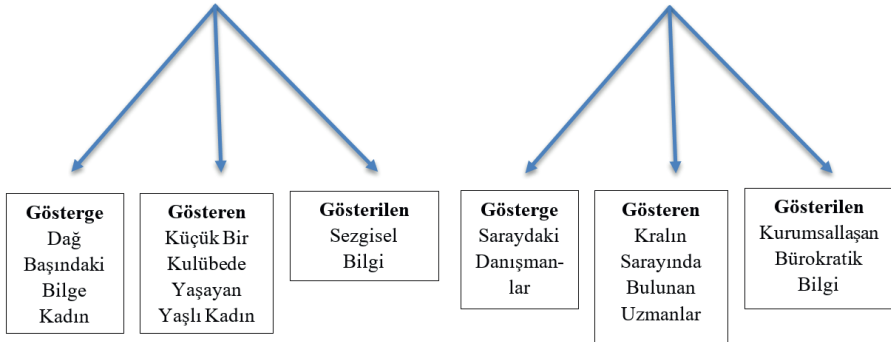
Kimi zaman çeşitli kültürel eklemeler öykülerin iskeletini bozar. Örneğin, (geçmiş birkaç yüzyılın diğer masal derleyicileri arasından) Grimm Kardeşler'i ele aldığımızda, o zamanın bilge kişilerinin (öykü anlatıcılarının) bazen bu dindar biraderlerin hatırına öykülerini "safılaştırdıkları" yönünde kuvvetli şüphelerle karşılaşırız. Zamanın seyri içinde eski pagan semboller Hristiyan olanlarla kaplanmış, öyle ki, bir masaldaki yaşlı şifacı kötü bir cadı haline gelmiş, bir hayalet meleğe dönüşmüş, bir erginleme maskesi ya da peçesi bir mendil olmuş (Estes, 2013:30).

Görülebileceği gibi masallar, bütünüyle hayal ürünü olan halk hikâyelerinden çok daha fazlasıdır. Olay kurgusundan karakterlerin yapılarına varıncaya dek masallar önemli kültürel ve ideolojik içeriklerle oluşturulan metinlerdir. Bu metinler ağırlıklı biçimde Grimm Kardeşler tarafından toplanarak derlenen halk hikâyelerinin mitsel öğelerle donatılması sonucu önemli toplumsal öğretilere dönüşmüştür. Öte yandan büyük oranda Grimm Kardeşler ve Charles Perrault tarafından biçimlendirilen masal anlatılarındaki kadınlık rolleri başta olmak üzere geleneksel kodlara alternatif geliştirebilmek adına hem geleneksel masalların yeni versiyonları yapılmış, hem de yeni masallarda bu kodlara karşı çıkan yeni içerikler üretilmiştir (Budidarma vd., 2023:11). Bu amaçtan hareket eden bir masal yazarı ve anlatıcısı olarak Judith Liberman "Başka Bir Masal Mümkün" sloganıyla yetişkinlere masallar anlatmakta ve bu masalla yeni ve eşitliğe dayalı bir dilin olanaklarını sorgulamaktadır. Bundan sonraki aşamada Judith Liberman'ın seslendirdiği üç masal ele alınacaktır.

3.4. Kadınlar Şifa Mıdır? & Deli Eden Suyun Masalı Göstergebilimsel Analizi

01 Şubat 2021 tarihinde NTV Radyo aracılığıyla Masal Bu Ya programında erişime açılan Deli Eden Suyun Masalı, Judith Liberman tarafından seslendirilmiştir (Liberman, 2021). Masal bir kralın çok sayıda danışmanı olmasına karşın en değerli bilgileri sarayına hiçbir zaman adım atmamış olan bilge bir kadından aldığı bilgisiyle başlamaktadır. Kral, bilge kadın onun sarayına gitmediği için her hafta gidip onu dağ başındaki küçük kulübesinde ziyaret etmekte ve vereceği mesajları heyecanla beklemektedir. Bu mesajlar zaman zaman kralın alması gereken bir önlem zaman zaman ise yapması gereken bir yatırım ya da çıkarması gereken bir yasayla ilgili olabilmektedir. Bilge kadın verdiği tavsiyelerin kaynağından hiçbir zaman söz etmese de

her dediği doğru çıktığından kral onun söylediklerine harfiyen uymaktadır. Bir gün bilge kadın kralı sert bir ses tonuyla büyük bir felakete karşı uyarmaktadır. Ona göre, ülkeyi korkunç bir tehlike beklemektedir. Yalnızca iki gün sonra krallığın tüm topraklarında bir yağmur yağacak ve bu yağmur içme sularına da karışarak onu içen tüm insanları delirtecektir. Bilge kadın krala bu felaketten halkını koruyamasa da kendini koruyabilmesi için kenara bir süre yetebilecek kadar temiz içme suyundan saklamasını ve su arınıncaya kadar ondan içmesini söylemektedir. Kral saraya döner dönmez söyleneni yapmakta kenara su ayırmakta ve yağacak büyük yağmuru beklemektedir. İki gün geçtikten sonra bilge kadının söylediği her şey yaşanmakta ve kral, halkın davranışlarının değişmeye başladığını gözlemlemektedir. İlk tuhaflıkları kıyafetlerine yansıyan halkın daha sonra konuşma tarzı da değişmekte ve nihayet sokakta başına pantolon geçiren insanlar türemiş bu garip hal tüm krallığa yansımaktadır. Kral halkın suyundan içmediği için kendini bu delilikten koruyabilmekte ancak tam da bu nedenle deliren halkın dikkatini çekmeye başlamaktadır. Delirmeyen ve soğukkanlı şekilde ülkeyi yönetmeye devam eden kralın bu sakin, mantıklı ve ölçülü davranışlarını garipseyen halk krallarının delirdiğini düşünmeye başlamaktadır. Herkesten farklı davranmasını bu şekilde açıkladıktan sonra onu başı hunili doktorlar tedavi olmaya zorlamaktadır. Halkın sokaklarda deli bir kralın yönetimini istemediklerine yönelik isyanını gören kral sonunda herkesin içtiği bu sudan içmeye karar vermekte, içtikten hemen sonra delirmeye başlamaktadır. Onu bu şekilde gören halk nihayet krallarının “iyileştiğini” duyarak kutlamalar yapmaktadır.

Masalın en önemli karakterlerinden birinin bilge kadın olduğu görülmektedir. Bilge kadın kaynağı gizli bilgileriyle kralın sarayındaki tüm danışmanlarından daha güvenilir tavsiyeler sunmakta ve kendini her durumda kanıtlamaktadır. Sezgisel bilgiyi temsil eden bu karakter kurumsallaşan bilgi ile birlikte değerlendirilmektedir.

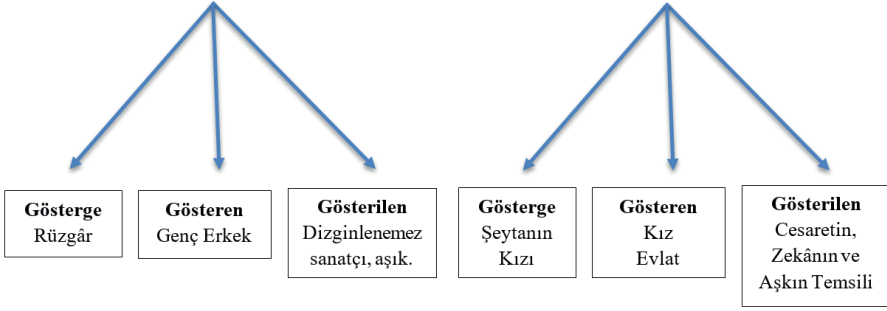
Kullanılan Nesne/Kişi	Düz Anlamı	Yan Anlamı
Yağmur	Gökten akan su damlaları.	Toplumsal delilik hali, kitle psikolojisinin kaosu.
Kral	Yönetici.	Yönetme kabiliyetini bilge kadından alan kişi.
Saklı Su	Kralın kendisi için ayırttığı temiz su.	Bireysel önlemin temsili.
Pantolon	Giyisi.	Başa giyildiğinde deliliğin bir biçimi.

Göstergenin iki boyutu ve yan anlamları bir arada değerlendirildiğinde göze çarpan ilk husus diğer masallardaki mağdur, kurban veya kötücül cadı biçiminde temsil edilen kadınlığın aksine bir krala düşünsel alanda rehberlik eden “bilge kadın” figürüdür. Kadının bilgisinin kaynağının bilinmemesine karşın söylediği her şeyin doğru çıkması onu kralların bütün danışmanlarından daha değerli bir noktada tutmaktadır. Buna karşın bilge kadının kendi sınırlarını açıkça belirlemesi ve koruması da masalın diğer önemli noktalarından biridir. Kralın sarayına hiçbir zaman adım atmayan bu bilge, böylece kendi küçük kulübesine gelinmesini sağlamaktadır. Bununla birlikte bilge kadını dinlediği süre boyunca yanılmayan kral, onun yerine delirmiş bir kalabalığa kulak astığında aklını kaçırmaktadır. Bu kalabalık arasında halkla birlikte bilimi temsil eden doktorlar da bulunmaktadır. Kral bu kalabalığa karşılık bilgeyi dinleyerek otoritesini kaybetmektense halkı dinleyip aklını kaybetmeyi tercih etmektedir.

3.5. Şeytanın Kızı Masalının Göstergebilimsel Analizi

Judith Liberman tarafından seslendirilen Şeytanın Kızı masalı 14 Temmuz 2019 tarihinde yayınlanmıştır (Liberman, 2019). Masal çok güzel saz çalan Rüzgâr’ın sesinin güzelliğinden söz ederek başlamaktadır. Rüzgâr’ın sesindeki yumuşaklığın aksine onun bu yetenekleriyle gurur duymayan annesi Rüzgâr’ın durmadan saz çalmasından şikâyet etmekte ve müziği oğlu için zaman kaybı olarak görmektedir. Bir sabah bütün uyarılarına rağmen oğlunun güneşin doğuşunu güzel bir türküyle selamladığını gören annesi dayanamayarak sinirlenip şeytanın onu geri dönülemez sarayına alması için dua etmektedir. Bu yakarışı biter bitmez şeytan gelip genç delikanlıyı yakalayarak onu geri dönülemez sarayına hapsedmektedir. Ancak bu sürgün hali Rüzgâr’ı yolundan geri döndürmemek ile birlikte ona yol boyunca yeni türküler söyletmekte öyle ki içtenlikli sesinden dolayı şeytan bile ona dokunamamaktadır. Sarayın yeni misafiri haline gelen Rüzgâr türkülerini durmaksızın söylemeye devam ederek şeytanı etkilemekte ve şeytan bir noktadan sonra onu çırağı yapmaya karar vermektedir. Ancak masalda işleri farklı noktaya taşıyan olay da tam

bu gelişmelerden sonra yaşanmaktadır. Şeytanın bir kızı vardır ve Rüzgâr'ın misafirliği boyunca bu iki genç birbirlerine derin derin bakmakta bu bakışlar fısıltılara ve nihayetinde büyük bir aşka dönüşmektedir. Bu aşkın kendini ele vermesine ise bir sabah Rüzgâr'ın şarkısına şeytanın kızının eşlik etmesi neden olmaktadır. Seslerin birbirine nasıl karıştığını duyar duymaz duygularını anlayan şeytanın öfkeden gözleri dönmekte ve Rüzgâr'dan kurtulmayı kafasına koymaktadır. Bunu yapma yöntemi ise ona yapamayacağı görevler yüklemek ve yapamaması halinde onu öldürmektir. Ondan sırayla önce buğday tanelerinden un ve ekmek, üzümlerden şarap, kozalaklardan koca bir orman ve yakacak odunlar yapmasını istemekte ve Rüzgâr her bir görevi ona gizlice yardım eden şeytanın kızı sayesinde yerine getirebilmektedir. Tüm bu görevleri yerine getiren Rüzgâr'a daha çok öfkelenen şeytan ondan yapamayacağından emin olduğu son şeyi yapmasını istemektedir. Şeytanın büyük dedesinin yüzüğü kayboluş denizinin ortasında düşmüş ve o yüzüğü o güne kadar hiç kimse bulamamıştır. Şeytan Rüzgâr'dan bu yüzüğü bulmasını ve getirmesini istemektedir. Şeytanın kızına giden Rüzgâr ondan bu görevin çok zor olduğunu duymuştur. Yüzüğü alabilmek için Rüzgâr şeytanın kızını öldürmeli, kanının tek bir damlasını bile dökmeden bir şişede toplamalı sonra şişeyi denize atarak sahilde durmadan müzik çalmalıdır. Şeytanın kızını yüzüğü aradığı süre boyunca kayboluş denizinde kaybolmaktan kurtaracak olan da Rüzgâr'ın durmadan çalacağı bu müziklerdir. Rüzgâr o gece verilen bütün talimatları yerine getirmekte ve bu görevde de başarılı olmaktadır. İçinde kan dolu şişe kıyıya vurunca onu alıp kızın yatağına dökmekte ama bu esnada bir damlasını şişenin dibinde unuttuğunu fark etmemektedir. Sabah olup şeytanın kızı uyandığında ağzında dedesinin yüzüğü bulunmaktadır. Ama şişede kalan son damla kan nedeniyle genç kızın artık bir elinin en küçük parmağı yerinde değildir. Rüzgâr yüzüğü alıp şeytana teslim ettiğinde şeytanın yüzünün aldığı biçimden artık kaçmaları gerektiğini anlamaktadır. Şeytanın kızı Rüzgâr'ı hızlıca ahıra yönlendirmekte ve bir at almasını tembihlemektedir. Atla hızlı biçimde kaçmaya başlayan aşıklar şeytan tarafından takip edilmekte ve tam yakalanacakları sırada şeytanın kızı bazı materyallerle sihirler yaparak babasının onlara yetişmesini önlemektedir. Bu materyaller saç tıraşı, kurdele ve aynadır. Tarağından orman yaparak babasının orada oyalanmasını sağlayan kız, kurdelesinden derin bir nehir yaratmaktadır. Orandan da çıkan şeytan için son adımı aynasını atarak bir göl oluşturmaktadır. Şeytan göle düştükten sonra çıkamamakta ve aşıklar kaçmayı başarabilmektedir.

Masalın en önemli karakterlerinden biri sanatı temsil eden korkusuz Rüzgâr iken diğer önemli karakteri zekâyı, cesareti ve sanatı aynı anda temsil eden şeytanın kızıdır. İki karakter aralarında güven ve dayanışma sayesinde büyük bir güce ve en hızlı ata sahip olan şeytanı yenebilmektedir. Şeytanın kızını önemli kılan bir diğer nokta olumsuz olayların tetikleyicisi olmasına karşın bunu hızlıca kabullenerek mücadele yolları geliştirmesidir. Nitekim onun mücadelesi şeytanı yenmelerinin en büyük nedenlerinden biri olmuştur. Bu yönüyle kadın karakter Kırmızı Başlıklı Kız ve Pamuk Prenses ile Yedi Cüceler masalından farklılıklar göstermektedir.

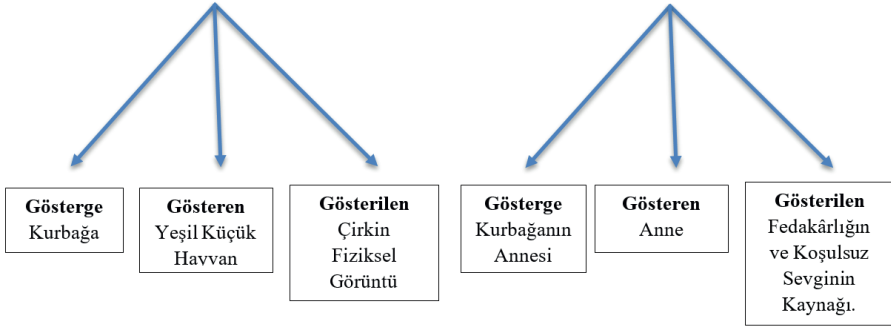
Kullanılan Nesne	Düz Anlamı	Yan Anlamı
Anne	Genç oğlanın aile bireyi.	Geleneklerin temsili, yasaklayıcı toplumsal yapı.
Şeytan	Genç kızın aile bireyi.	Annenin yasaklarının somutlaştığı ceza sisteminin temsili.
Müzik	Saz çalarak şarkı söylemek	Yasaklara direnme biçimi.
Kayboluş Denizi	Derin ve geri dönüşsüz su.	Yok oluş hali.

Göstergenin iki boyutu ve yan anlamları bir arada değerlendirildiğinde göze çarpan ilk husus diğer masalarda kurtarılmaya muhtaç, çaresiz veya zalim biçiminde temsil edilen kadınlığın aksine âşık olan ve aşkını yaşayabilmek için birçok tehlikeyi cesurca göze alan nihayetinde istediği hayatı oluşturabilen tutkulu, cesur ve zeki kadın figürüdür. Genç kadın şeytanın tüm oyunları ile cesaret ve zekâ ile baş edebilmekte ve bu uğurda bir parmağını kaybetmektedir. Bununla birlikte Kırmızı Başlıklı Kız ile Hansel Gretel masallarında güvensiz ve tehlike ortamı olarak temsil edilen orman bu masalda cezanın sembolü olan şeytandan kaçışın olanaklı olduğu bir alana dönüşmektedir. Masalda gelenekleri temsil eden Rüzgâr'ın annesini böylece şeytanın kızı dengelemekte ve Rüzgâr genç kadının söylediği her şeyi yapmakta sonunda da isteğine ulaşabilmektedir.

3.6. Kurbağa Prenses Masalının Göstergebilimsel Analizi

Judith Liberman tarafından seslendirilen masal 19 Nisan 2020 tarihinde yayınlanmıştır (Liberman, 2020). Uzak dağların eteklerinde yaşayan bir çiftten söz ederek başlamaktadır. Birbirlerini çok seven bu çift, buğday başaklarıyla dolu bir dağın eteklerindeki evlerinde yaşamakta ve yıllardır bir çocuklarının olması için her tapınakta mum yakarak her yerde dua etmekte bütün çabalarına rağmen çocukları olmamaktadır. Yağmurlu bir günde ailenin sevgi dolu kadını dağlarda çalışırken önüne yeşil bir kurbağa çıkmakta ve bu kurbağa kadına bakarak şarkılar söylemektedir. Kurbağanın sesinden çok etkilenen kadın ona eğilerek kendisinin kızı olmasını çok istediğini söylemektedir. Böylece kurbağa bir daha ne üşüyecek ne de ıslanacaktır. Bunu duyan kurbağa kadının onu evlat edinmesini ve hep birlikte aile gibi yaşamalarını söylemekte böylece kadın kurbağayı alıp sevinçle kocasına koşturmaktadır. Kocasının kadının kurbağayı yeni kızları olarak tanıtmaya şaşırırsa da kadının mutluluğuna gölge düşürmemek adına olumsuz bir yorumda bulunmamakta ve kurbağayı kızı olarak kabul etmektedir. Çift yeni çocuklarını büyük bir mutlulukla tanıdıkları herkese göstermek istemektedir ancak küçük kurbağayı gören tanıdıklar büyük bir şaşkınlık ve küçümseme haliyle aileye kurbağayı derhal bataklığa geri götürmelerini söyleyerek bu durumla alay etmektedir. Olanlara çok üzülen anne ve baba kurbağayı tüm gözlerden saklamaya ve onu evde gözden uzak bir şekilde yetiştirmeye karar vermektedir. Gözlerden uzak bir şekilde herkesten gizlenerek ailesiyle sevgi dolu vakitler geçiren kurbağa büyüdükçe dünyayı merak etmeye başlamakta ve dışarı çıkmak, gezmek istediğini annesine ve babasına söylemektedir. Kurbağacık o günden sonra sabahları annesine öğleden sonra ise babasına işlerinde yardım etmekte ve işlere şarkılarla eşlik etmektedir. Masalda yaşanan en önemli değişiklik bir gün Çar'ın üç oğlunu evlendirmek ve bunun için de oğullarına gidip kendi gelinlerini bulmalarını söylemesiyle gerçekleşmektedir. Oğullarının ikisi ne istediklerinden emin bir şekilde kendi gelinlerini seçmektedir ancak en küçükleri tamamen kendini doğa gezilerine ve sanata adanarak günlerini geçirmektedir. Bir gün başak tarlasında gezip doğayı izleyen bu genç adam şarkı söyleyen bir kadın sesi duymakta ve bu sese âşık olduğunu hissetmektedir. Sese doğru yürüdükten sonra orada çalışan kurbağanın babasına sesin nereden geldiğini sormakta kurbağacığı gizlemek için çok uğraşan babası sonunda onun bir kurbağa olduğunu söylemek zorunda kalmakta kurbağayı ona göstermektedir. Sesini duyduğu anda ona âşık olan genç adam ise kurbağayı eline alarak bir öpücük kondurmakta ve onu gelini olarak babasıyla tanıştırmak istediğini söylemektedir. Ancak kurbağacıktan bir ricada bulunmaktadır. Babası tüm gelinlerinden bir çiçek türü hediye almak istemekte ve en beğendiği çiçeğin

sahiplerine ülkenin yönetimini devredeceğini söylemektedir. Kurbağa genç adama merak etmemesini ve saraya elinde köyünün en özel çiçeğiyle geleceğini söylemektedir. Günler sonra genç adamın hediye ettiği bir horozun sırtında herkesin şaşkın bakışları arasında saraya giren kurbağa biraz ilerledikten sonra üzerindeki altın eteği üç kere yere vurduktan hemen sonra uzun altın saçlı genç bir kadına dönüşmektedir. Bu dönüşüme rağmen genç adam kadının sesini duyar duymaz onu tanımakta ve babasının yanına götürmektedir. Önceki iki gelinden biri Çar'a bin yapraklı gül, diğeri ise mavi bir karanfil hediye ederek onun takdirini toplamaktadır. Genç kurbağa ise elindeki altın sarısı buğday başağını uzatmakta ve Çar bunun karşısında şaşkınlıkla ayağa kalmaktadır. Diğer bütün çiçeklerden daha değerli olduğunu söylediği bu çiçekle gelinin ne söylemeye çalıştığını anlamaktadır. Buğday emeğin, bereketin ve halkın sağlığının sembolüdür. Bir kral için de halkın karnını doyurmaktan daha öncelikli bir şeyin olamayacağını itiraf etmektedir. Bu şekilde sona eren masalda çiftler evlenmekte ve sarayda mutlu bir şekilde yaşamlarını sürdürmektedir.

Masalın en önemli karakterlerinden biri kurbağa kadın ve onu kızı olarak isteyen anne karakteridir. Kurbağa tüm küçümseyici tepkilere rağmen cesaretle dışarıdaki hayatına devam etmekte ve şarkılar söyleyerek ailesine yardım etmektedir. Annesi de benzer şekilde dışarıdan gelen tüm olumsuz tepkilere rağmen kurbağaya sahip çıkmakta ve onu sevmeye, korumaya devam etmektedir. Bununla birlikte anne biyolojik bağı olmayan üvey anneliğin alternatif bir temsilini sunması bakımından Hansel ve Gretel ile Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler masallarından farklılıklar göstermektedir.

Kullanılan Nesne/Kişi	Düz Anlamı	Yan Anlamı
Bin Yapraklı Gül ve Mavi Karanfil	Çiçek türleri.	Zenginlik, lüks ve gösteriş.
Kurbağa Kadın	Kurbağadan kadına dönüşen karakter.	Sanatsal becerisi olan zeki kadın.
Altın Renkli Etek	Elbise parçası.	Büyük bireysel dönüşümün en büyük adımlarından biri.
Kurbağa şarkıları	Müzik.	İç sesi, derinlerden gelen yaşama sevincinin estetiği.
Buğday Başağı	Tarlada yetişen bitki.	Bereketin, hayatta kalmanın ve refahın sembolü.

Göstergenin iki boyutu ve yan anlamları bir arada değerlendirildiğinde göze çarpan ilk husus masalda kurbağanın cinsiyetidir. Bilinen masallar arasında yer alan ve yine Grimm Kardeşler tarafından yayımlanan Kurbağa Prens masalında bir erkeğin kurbağa oluşu ve prensesten kendisini öpmesini beklemesi önemli eleştirilere maruz kalmaktadır. Kurbağanın ve prensesin babasının zorlamasıyla prenses kurbağayı istemeden öpmek zorunda kalmaktadır (Agvan, 2021, 487; Şen Sönmez, 2022, 507). Bununla birlikte masal erkeğe güzel olmak gibi bir sorumluluk yüklemeyken, kadının güzelliği detaylı şekilde betimlenmektedir. Kurbağa Prens masalı bu konudaki temsili tersine çevirmekte ve bir kurbağayı kadın cinsiyetiyle temsil etmektedir. Sesi ve şarkıları çok güzel olan ayrıca yardımsever bu kurbağanın Çar’a altın renkli buğday başağı vermesinden çok zeki ve farkındalık düzeyi yüksek biri olduğu da anlaşılmaktadır. Aynı zamanda masalda birbirlerini öpmeye zorlayan biri bulunmamakta prens kurbağaya kendiliğinden âşık olmaktadır. Bununla birlikte kurbağanın genç bir kadına dönüşmesini sağlayan eteğini yere vuruşu da önemli bir metaforudur. Kadınlığa dair önemli bir sembolün bir sorunun veya eksikliğin temeli olmanın aksine doğrudan olumlu bir dönüşümün sembolü olduğu görülmektedir. Nitekim bir önceki masalda aynı şey tarak, kurdele ve ayna aracılığıyla yapılmaktadır.

Sonuç

Kapitalizmin ortaya çıkmasının ardından farklı yönleriyle değişime uğrayan toplumsal yaşam modernleşme ve ulus-devletleşme gibi süreçlerle değişimini radikal biçimde sürdürmüştür. Ulus-devlet sistemiyle birlikte bir ulusun temel özelliklerinin belirlenebilmesi adına ‘egemen kimlikler’ inşa edilmiş ve bu kimliklerin dışında kalanlar ulus-devletin ‘ötekileri’ olarak tanımlanmıştır. Egemen kimliklerin hangi biçimlerde kalıcı hale gelerek toplumsal bir kabule yol açtığına bakıldığında ise sürekli yeniden üretilmelerine olanak tanıyan kültürel araçların önemli bir pay sahibi olduğu görülmektedir. Sözü edilen

yeniden üretim mekanizmaları özellikle ulusun biçimlenmesinde kilit öge olarak görülen çocuklar üzerinden işletilmiş ve masallar bu inşa sürecinin temel unsurlarına dönüşmüştür. Ancak dijitalleşme ile birlikte masallarla inşa edilen egemen kimliklerin toplumsal alanda eşitsiz güç ilişkilerine yol açtığına yönelik araştırmaların sayısı artarak yeni olanaklarla bu metinlerin karşısına yeni masal söylemleri konulmuştur. Bu amaçla öncelikle yaygın şekilde tüketilen üç geleneksel masalın içerdiği geleneksel kodların neler olduğu, ardından Spotify uygulaması aracılığıyla erişilen NTV Radyo’da yayınlanan “Masal Bu Ya!” programının egemen masal anlatılarına ne ölçüde alternatif sunabildiği göstergebilimsel yaklaşımla incelenmiştir.

Çalışma bu noktada belirli kısıtlamalara tabidir. Hem geleneksel hem de yeni masal anlatılarından üç örneği ele almak geri kalan masal anlatılarını dışında bırakmaktadır. Bununla birlikte ele alınan masallar ağırlıklı olarak toplumsal cinsiyet kodları bağlamında incelenmiş ve çoklu mesajlarla dolu olan bu kültürel içeriğin diğer kodları dışarıda bırakılmıştır. Buna karşın incelenen masallar özellikle geleneksel masallarda tekrar eden eşitsiz kodların tespit edilmesinde önemli veriler sunmuştur. Benzer biçimde Masal Bu Ya programı aracılığıyla erişilen masallar da eşitliğe dayalı masal anlatılarına ne ölçüde örnek sunabildiği konusunda veriler sunabilmiştir.

Büyük oranda Grimm Kardeşlerle anılan ve çalışmanın geleneksel masalların temsilleri arasında kabul edilen Kırmızı Başlıklı Kız, Hansel ve Gretel, Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler masallarının belirli konularda benzer bir dil geliştirdiği görülmüştür. Merakın cezalandırıldığı, kadınların saflıklarının büyük sorunlara yol açtığı, zalim/cadı kadınların amaçsız kötüler olduğu ve tüm bu tabloyu düzeltebilecek bir erkeğe her zaman ihtiyaç olduğu sözü edilen yaygın ve ortak söylemler arasındadır. Nitekim Hansel ve Gretel’in kötü olan iki karakteri de kadındır. Pamuk Prenses ve Yedi Cücelerin tek kötü karakteri de benzer biçimde kadındır. Kırmızı Başlıklı Kız masalının kötü karakteri ise kurttur ve kurdun cinsiyetine yönelik bir imada bulunulmamaktadır. Bunlara karşın üç masalda da kurtarıcılar ve yegâne merhamet sahipleri erkeklerdir.

Masal Bu Ya programı aracılığıyla erişilen Deli Eden Suyun Masalı, Şeytanın Kızı ile Kurbağa Prenses masallarına bakıldığında ise genellikle tüm karakterlerin keskin iyi ve kötüler biçiminde ayrıldıkları göz çarpan ilk hususlar arasındadır. Bununla birlikte Deli Eden Suyun Masalı cadı söylemini tersine çevirmektedir. Orta Çağ’da yaygınlaşan doğa ile temas halinde olan ve ondan belirli bilgiler edinen tüm kadınların cadı olduğu ve ruhlarını şeytana teslim ettikleri inancına karşın bu masalda bilgilerinin kaynağı bilinmemesine karşın bir dağın başında doğa ile iç içe olan kadın

her kehaneti doğru çıkan bilgeye dönüşmektedir. Şeytanın kızı masalında ise diğer masalların saf, tehlikeye açık ve tehlikeyi tetikleyen kadınları cesur, zeki ve yetenekli bir kadına dönüşmekte ve Rüzgâr için mücadele etmekten kaçınmamaktadır. Analiz edilen son masal olan Kurbağa Prenses ise güzel kadın mitine karşı söylem geliştirerek ünlü erkek kurbağayı güzel sesli ve zeki dişi bir kurbağaya dönüştürmektedir. Kurbağa masalın sonunda “altın saçlı” bir kadın olsa da asıl takdiri Çar’a halkını hatırlatan başak buğdayıyla toplamaktadır.

Kapitalist ekonominin içerisinde üretilen ve tüketilen her şey görüldüğünden daha fazla anlam taşımaktadır. Toplumsal yaşama dair belirli kalıplar üretmeyi ve bu kalıpları toplumun yaşayış biçimi haline getirmeyi amaçlayan bu anlam inşaları önemsiz gibi görünen masallarda da kendine önemli bir yer bulmaktadır. Özellikle de çocukların hayatında önemli bir yeri olan bu masallar egemen cinsiyetçi kalıpların önemli ideolojik uğraklarından birisi haline gelmektedir.

Kaynakça

- Agvan, Ö. (2021). Kurbağa Prens Özelinde Dijitalleşen Masallarda Hegemonik Erkekliğin Yıkımı. *Diyalog Interkulturelle Zeitschrift Für Germanistik*, 9(2), 477-491. <https://doi.org/10.37583/diyalog.1030305>
- Akbulut, Ö. Ö. (2014). Kapitalizm ve uluslaşma. *Amme İdaresi Dergisi*, 47(3), 19-42.
- Alpaydın, R. (2021). Dil, jest, müzik. *Madde, Diyalektik ve Toplum*, 4(2), 90-96.
- Altun, A. (2014). *Birvarmışbiryokmuş: Cadı masalları ve kadın*. Altüst Dergisi. <https://www.altust.org/2011/11/bir-varmis-bir-yokmus-cadi-masallari-ve-kadin/>
- Bircan, U. (2015). Roland Barthes ve göstergebilim. *Yıl 13, Sayı 26*, 17-41.
- Budidarma, D., Sumarsono, I., Abida, F. I. N., & Moybeka, A. M. (2023). Gender representation in classic fairy tales: A comparative study of Snow White and the Seven Dwarfs, Cinderella and Beauty and the Beast. *World*, 13(6), 11-19.
- Calvino, I. (2008). *Bir kış gecesi eğer bir yolcu*. Yapı Kredi Yayınları.
- Cevher, R. (2020). Kitap incelemesi: Kamular türkü söyleyin – George Gerbner’in yetiştirme kuramı bakımından özgün araştırmalar. *Atatürk İletişim Dergisi*, (20), 121-124.
- Civelek Oruç, C. O., & Türkay, O. (2018). Türkiye tanıtım afişlerinin göstergebilimsel bir analizi: “Home of Turkey” afişleri örneği. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 8(2), 312-328.
- Çağlar, B. (2012). Bir iletişim biçimi olarak göstergebilim. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 22-34.
- Chuang, H.-M., & Liao, Y.-D. (2021). Sustainability of the benefits of social media on socializing and learning: An empirical case of Facebook. *Sustainability*, 13(12), 6731. <https://doi.org/10.3390/su13126731>
- Çakı, C. (2018). Mitinglerin propagandadaki rolü: Nürnberg mitinglerine ait fotoğrafların göstergebilimsel analizi. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 59-79.
- Çetinkaya, Z. (2007). *Masalların Türkçe öğretimindeki yeri ve önemi* (Doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Herman, E. S. & Chomsky, N. (2012). *Rızanın imalatı: Kitle medyasının ekonomi politiği*. BGST Yayınları.
- Ersöz, A. G. (2015). Özel alan / kamusal alan dikotomisi: Kadınlığın “doğası” ve kamusal alandan dışlanmışlığı. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 18(1), 80-102.
- Estes, C. P. (2013). *Kurtlarla koşan kadınlar* (H. Atalay, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Fadhilla, A., & Suyudi, I. (2022). Multimodal analysis in *Hansel and Gretel* by the Brothers Grimm. *International Journal of Innovation, Creativity and Change*, 16(1).

- Fuchs, C. (2015). Social media and the public sphere. *tripleC*, 12(1), 57–101.
- Grimm, J., & Grimm, W. (1994). *Snow White and the Seven Dwarfs*. Ottenheimer Publishers.
- Güneş, A. (2013). Göstergebilim tarihi. *Humanities Sciences*, 8(4), 332–348. <https://doi.org/10.12739/NWSA.2013.8.4.4C0172>
- Johnson, F. R., & Carroll, C. M. (1992). “Little Red Riding Hood” then and now. *Studies in Popular Culture*, 14(2), 71–84.
- Karagöz, E. (2024). Masalın tanımı üzerine: Kuramsal yaklaşımlar ve eleştirel yorumlar. *Balkanlarda Türkoloji Çalıştayı Bildiri Kitabı*.
- Kaya, F. G. (2012). Ulus, devlet ve yurttaşlık: Fransa modeli. *Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(23), 297–317.
- Kıran, A. (2009). Çağdaş bir düşünme biçimi olarak göstergebilim. *Dilbilim*, 22, 1–16. Kırmızı Başlıklı Kız, Çirkin Ördek Yavrusu, İnatçı Keçiler. *Ünlü Masallar: Bir Dünya Hazinesi*.
- Koç Başar, C. (2022). Orta Çağ Avrupası’nda cadı yargulamaları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 24(2), 931–964. <https://doi.org/10.33717/deuhfd.1182524>
- Kocabaş, E. (2022). *Radio piyeslerinde halk bilimsel unsurlar* (Yüksek lisans tezi). Bartın Üniversitesi.
- Lieberman, J. (2019). *Şeytanınkızı* (Sesli podcast bölümü). İçinde Masal Bu Ya. NTV Radyo. <https://open.spotify.com/episode/1JC65LK5GZP6TXqMvxgSSf>
- Lieberman, J. (2021). *Kadınlar Şifa Mıdır? Deli Suyun Masalı*. (Sesli podcast bölümü). İçinde Masal Bu Ya. NTV Radyo. <https://open.spotify.com/episode/19PPBKZBWVHvqyz0FUPHRq?si=qzyz9BxDSS-2mrCqNvFELg>
- Lieberman, J. (2020). *Kurbağa Prenses*. (Sesli podcast bölümü). İçinde Masal Bu Ya. NTV Radyo. <https://open.spotify.com/episode/0nx605Bkev9aadC-mezqH3l?si=iWAl35qpR3SAqEg-TpXlMQ>
- Merawi, F. (2025). Public sphere, the virtual subject and ethics of social media. *Hateta Journal of Philosophy and Applied Ethics*, 1(1), 73–87.
- Morozov, Evgeny (2012). *The net delusion: The dark side of Internet freedom*. New York: PublicAffairs.
- Morozov, Evgeny (2018). Facebook ve Twitter sadece devrimcilerin gittiği yerlerdir. Şu kitapta: Haz./Ed Filiz Aydoğan. *Yeni Medya Kuramları*. İstanbul: Der Yayınları.
- Olgundeniz, S. S., & Aydoğan, Ü. (2023). The reflection of mythological origins in modern advertising narratives: A semiological study on advertising movies. *Electronic Cumhuriyet Journal of Communication (ECIDER)*, 152.
- Öksüz, H. (2024). *Katılımcı Kültür Bağlamında Spotify’da Podcast Yayıncılığı*. Uluslararası Sosyal Medya ve İletişim Araştırmaları Dergisi

- Özçelik, M. (2014). Masal nedir ne değildir. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 756, 461–464.
- Özgür, A. (2006). Göstergebilim. http://www.ahmetozgur.com/akademik/gostergebilim_2006.pdf (Erişim: 27.10.2025)
- Özdemir, E. Ç. (2025). Masallar Bize Ne Anlatır. *Uluslararası Etnopedagoji Dergisi*, 5(1), 57–63.
- Özünel, E. Ö. (2011). Yazının izinde masal haritalarını okuma denemesi: masal tarihine yeniden bakmak. *Millî Folklor*, 23(91).
- Öztekin, A., & Öztekin, H. (2020). İktidarın meşruiyeti ve rıza üretimi: Masallardan ve mitlerden kitle iletişimine toplumsal bilincin inşası. *OPUS International Journal of Society Researches*, 16(30), 2911–2940. <https://doi.org/10.26466/opus.758822>
- Rosa, H. (2022). Sosyal medya filtreleri ve yankılanmaları: Demokrasi ve çağdaş kamusal alan. *Teori, Kültür ve Toplum*, 39(4), 17–35. <https://doi.org/10.1177/02632764221103520>
- Staab, P., & Thiel, T. (2022). Social media and the digital structural transformation of the public sphere. *Theory, Culture & Society*, 39(4), 129–143. <https://doi.org/10.1177/02632764221103527>
- Şen Sönmez, Ü. (2022). Peri Masalı, Eşitsizlikler ve “Eşit Masallar”. *Journal of Turkish Language and Literature*, 62(2), 489–527. <https://doi.org/10.26650/TUDED2022-1104665>
- Şenocak, E., & Alsaç, F. (2017). Mit sistemi bağlamında masal kahramanının serüveni. *Turkish Studies*, 12(22), 703–722.
- Tarlakazan, B. E., & Tıngır, M. (2021). Reklamlarda masal kahramanları kullanımının göstergebilim açısından incelenmesi. *Journal of Human and Social Sciences*, 4(1), 135–152.
- Taşdelen, V. (2007). Felsefe ve masal: Van masalları örneği. <https://avesis.yildiz.edu.tr/.../felsefe-ve-masal-van-masallari-ornegi/document.pdf> (Erişim: 18.11.2025)
- Ünal, M. F. (2016). Göstergebilimin serüveni. *Mütefekkir*, 3(6), 379–398.
- Umunç, C. (2021). Yapısalcılık, göstergebilim ve medya. İçinde Ö. Özer (Ed.), *Eleştirel medya kuramları*. Siyasal Kitabevi.
- Weber, M. (2005). *Bürokrasi ve otorite*. Adres Yayınları.
- Yengin, D. A. (2012). Mekanikleşen birey: Arçelik örneğinin R. Barthes’a göre çözümlemesi. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 2(1), 13–21.
- Yılmaz, A. (2024). Hipolojik politika: Siyasal bir düşünür olarak Roland Barthes. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 41(1), 17–30. <https://doi.org/10.32600/huefd.1184690>

- Yılmaz, N. F. (2011). Geleneksel ataerkillikten modern ataerkilliğe: “Kadın erkeksizleşince.” *Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Bölüm Dergisi*, 19.
- Yıldırım, A., & Simsek, H. (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayıncılık: Ankara.
- Zabunoğlu, H. Gökçe. “Günümüzde ulus-devlet”. Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 13, no. 1 (May 2018): 535-59.